

Αναστήθηκε ο Χριστός;

Ένας ιστορικός εξετάζει τα επιχειρήματα

του Dr. Jürgen Spiess

Τι σημαίνει να έχει κανείς ελπίδα; Όσον αφορά τη δική μου ζωή, η ελπίδα πρέπει να συμπεριλαμβάνει και το τέλος της ζωής μου, το θάνατο. Μια φιλοσοφία ικανή να συνοδεύσει ολόκληρη τη ζωή μου πρέπει να αντέχει και το θάνατό μου. Επειδή ως άτομο ελπίζω, και ως άτομο πεθαίνω. Όποιος θέλει να μου προσφέρει ελπίδα, αλλά παραβλέπει το θάνατο, όπως λ.χ. ο υπαρξισμός και ο μαρξισμός, δεν με υπολογίζει, επειδή το μέλλον μου αναπόφευκτα συμπεριλαμβάνει τον θάνατο, είναι μέρος της ύπαρξής μου και τέτοιες φιλοσοφίες και ιδεολογίες δεν με καλύπτουν.

Η Βίβλος, από την άλλη πλευρά, υποστηρίζει ότι ο Ιησούς Χριστός αναστήθηκε από τους νεκρούς, στην Ιερουσαλήμ πριν από 2000 χρόνια. Νίκησε το θάνατο. Όποιος πιστεύει σ' αυτόν, έχει ένα στόχο, μια ελπίδα για τη ζωή του, που ξεπερνά τον θάνατο. Αυτό είναι το πιο συναρπαστικό και προκλητικό μήνυμα της παγκόσμιας ιστορίας.

Μήπως όμως ζουν με αυταπάτες οι χριστιανοί; Μήπως προσπαθούν μέσω της πίστης τους να ζήσουν καλύτερα και να αρνηθούν τις καταπιεστικές πραγματικότητες αυτού του κόσμου; Αν ο Ιησούς είχε μείνει στον τάφο και η ανάσταση δεν είναι τίποτε παρά μια εφεύρεση της Εκκλησίας, τότε δεν θάταν καλύτερα να συμβιβαστεί κανείς με την σκληρή πραγματικότητα της ζωής από το να εξαπατά τον εαυτό του; Όμως, αν ο Ιησούς αναστήθηκε και είναι σήμερα ζωντανός, τότε σε κάθε περίπτωση αυτό είναι σημαντικό για τη ζωή μου, ακόμα κι αν θέλω να το αγνοήσω. Αν ο Ιησούς αναστήθηκε κι εγώ ζω χωρίς αυτόν, τότε η ζωή μου δεν στηρίζεται παρά σε μια ψευδαίσθηση.

Τα Ευαγγέλια ως πηγές ιστορικού υλικού

Όσον αφορά το ερώτημα αυτό, είναι σημαντικό να μάθω αν η ανάσταση του Ιησού είναι ιστορικό γεγονός ή μύθος. Ποιές μέθοδοι είναι σε θέση να μου το επιβεβαιώσουν;

Σύμφωνα με την χριστιανική παράδοση, ο Ιησούς Χριστός έζησε κάπου 2000 χρόνια πριν, την εποχή των Ρωμαίων αυτοκρατόρων Αυγούστου (30 πΧ – 14 μΧ) και Τιβέριου (14 - 37 μΧ), στην Παλαιστίνη, την εποχή που ο Πόντιος Πιλάτος ήταν κυβερνήτης της Ιουδαίας (26 – 36 μΧ). Πρέπει λοιπόν να μας είναι δυνατόν να κάνουμε κάποιες διαπιστώσεις σχετικά με την ανάστασή του, στα πλαίσια της ιστορίας και χρησιμοποιώντας τις μεθόδους της ιστορικής επιστήμης.

Ιστορικά γεγονότα καθορίζονται, όταν οι ιστορικοί καταλήγουν σε έμμεσες αποδείξεις (συγκρίσιμα με το νομικό σκεπτικό). Μέσω έμμεσων αποδείξεων και στοιχείων (όπως π.χ. επιγραφές, πάπυροι, νομίσματα, λογοτεχνικά έγγραφα), οι ιστορικοί προσπαθούν να ανασκευάσουν την πορεία των γεγονότων της εποχής. Για το αποτέλεσμα της έρευνάς τους, δεν ισχυρίζονται ότι έχουν βρει την αλήθεια, αλλά πιστεύουν, ότι μπορεί να απεικονίσουν το παρελθόν με αρκετά μεγάλη πιθανότητα αλήθειας. Η υποκειμενικότητα της έρευνας (ο ένας ιστορικός μπορεί να θεωρεί κάτι ως περισσότερο πιθανό από τον άλλο) μπορεί να οδηγήσει σε διαφωνίες και διαφορετικά συμπεράσματα μεταξύ τους με βάση το διαθέσιμο υλικό.

Πόσο καλά αποδεικνύεται η ανάσταση του Ιησού σε σχέση με τα κριτήρια της ιστορικής έρευνας; Τι μαρτυρίες και στοιχεία υπάρχουν;

Η κύρια πηγή για τη ζωή του Ιησού είναι τα γραπτά της Καινής Διαθήκης. Εξω-βιβλικές μαρτυρίες που προσφέρουν κάτι για την ιστορία του, είναι σπάνιες. Για τις εξω-βιβλικές πηγές της εποχής τα γεγονότα στην επαρχία της Ιουδαίας ήταν ήσσονος σημασίας σε σχέση με την παγκόσμια πολιτική σκηνή.

Μπορούν όμως τα Ευαγγέλια να θεωρηθούν ως ιστορικά στοιχεία; Ναι, γιατί οι συγγραφείς κάνουν προσπάθεια, όσον αφορά την ακρίβεια της περιγραφής τύπου και χρόνου. Θέλουν να αφηγηθούν ό,τι πραγματικά είχε συμβεί: «Γι' αυτό θεώρησα κι εγώ καλό, εντιμότετε Θεόφιλε, αφού ερεύνησα όλα τα γεγονότα από την αρχή και με ακρίβεια, να σου τα γράψω με τη σειρά» (Λουκάς 1, 3). Έτσι, τουλάχιστον ο Λουκάς προσφέρει προσεκτικά και με σειρά την έκθεσή του για τα γεγονότα της εποχής.

Τα Ευαγγέλια γράφτηκαν μεταξύ του έτους 60 και 100 μΧ. Συνεπώς οι συγγραφείς των έζησαν σε μικρή χρονική απόσταση από τα γεγονότα στα οποία αναφέρονται. Μπορούσαν ακόμη και να ρωτήσουν κάποιους αυτόπτες μάρτυρες (Λουκάς 1, 2). Συγκριτικά, ο Ρωμαίος ιστορικός Λίβιος (59 π.Χ.-17 μΧ.), του οποίου το έργο θεωρείται η «Βίβλος» της ιστορίας της Ρώμης, είχε χρονική απόσταση αρκετές εκατοντάδες έτη από τα γεγονότα που περιγράφει. Ο διάσημος Ρωμαίος ιστορικός Τάκιτος (περίπου 55-120 μΧ.) είχε την ίδια χρονική απόσταση από τα γεγονότα που περιγράφει με τους συγγραφείς των Ευαγγελίων. Οι ιστορικοί βασίζονται κυρίως σε πληροφορίες που παρέχονται από τον Λίβιο και τον Τάκιτο. Με ριζικό σκεπτικισμό απέναντι στις πηγές δεν θα μπορούσαν να κάνουν πρακτικά καμία περιγραφή της ρωμαϊκής ιστορίας. Αυτό που είναι γραμμένο στα βιβλία της ιστορίας είναι τα συμπεράσματα των ιστορικών με βάση το υλικό των πηγών τους αυτών.

Τα αρχαιότερα χειρόγραφα Ευαγγελίων που έχουν διατηρηθεί, είναι πολύ πιο παλαιά από εκείνα στα οποία οι αρχαίοι ιστορικοί στηρίζονται. Το παρόν κείμενο της Καινής Διαθήκης στηρίζεται σε παπύρους που χρονολογούνται από τον

4^ο αιώνα. Μεμονωμένα θραύσματα από τον 2^ο αιώνα επίσης σώζονται. Και πάλι, η σύγκριση: Τα παλαιότερα διατηρημένα χειρόγραφα του Τάκιτου, ο Κάι-σαρας ή και ο Θουκυδίδης, γράφτηκαν τουλάχιστον 800, μερικές φορές ακόμη και 1300 χρόνια αργότερα.

Το επιχείρημα ότι οι μαθητές έγραψαν τα Ευαγγέλια από προσωπικό συμφέρον στέκουν (π.χ. «... για να μπορείτε να πιστέψετε ότι ο Ιησούς είναι ο Χριστός, ο Υιός του Θεού» - Ιωάννης 20, 31), αλλά από μόνο του το επιχείρημα δεν λείπει τίποτα για την ακρίβεια των εκθέσεων τους. Ακόμη και βέβηλοι ιστορικοί συγγραφείς επέλεγαν γεγονότα τα οποία οι ίδιοι θεωρούσαν γενικού ενδιαφέροντος. Οι ευαγγελιστές ήθελαν ο κόσμος να πιστέψει ότι ο Ιησούς Χριστός είναι Υιός του Θεού. Ως εκ τούτου, ρώτησαν μάρτυρες και επιδίωξαν να καταγράψουν τα γεγονότα προσεκτικά και να τη σειρά.

Αποδεικτικά στοιχεία για την ανάσταση του Ιησού

Ποιά στοιχεία μας δίνει λοιπόν η Καινή Διαθήκη για την ανάσταση του Ιησού;

α) Ο άδειος τάφος

Όλα τα Ευαγγέλια αναφέρουν ότι ο τάφος του Ιησού βρέθηκε άδειος δύο ημέρες μετά τον ενταφιασμό του (σύμφωνα με την εβραϊκή μέτρηση επρόκειτο για την τρίτη ημέρα, γιατί η πρώτη και η τελευταία ημέρα μετρούνται επίσης). Μάρτυρες αυτού του γεγονότος ήταν οι στρατιώτες (Ματθαίος 28, 11) που τάχτηκαν να τον φυλάξουν, οι γυναίκες (Λουκάς 24, 3) που θέλησαν να αλείψουν το σώμα του Ιησού και οι μαθητές (Ιωάννης 20, 4 ε.) που ειδοποιήθηκαν από τις γυναίκες. Ο άδειος τάφος δεν αμφισβητήθηκε ακόμα και από τους αντιπάλους των χριστιανών. Ωστόσο, αμέσως ισχυρίστηκαν πως οι μαθητές είχαν κλέψει το πτώμα (Ματθαίος 28, 12 ε.). Πιθανώς να σχετίζεται η έξαψη γύρω από τον άδειο τάφο στην Ιερουσαλήμ με ένα αυτοκρατορικό διάταγμα που τιμωρούσε ληστείες πτωμάτων και τη βεβήλωση της ειρήνης των νεκρών. Πιθανότατα να υιοθετήθηκε λόγω των γεγονότων. Βρέθηκε στη Ναζαρέτ και χρονολογείται από το πρώτο ήμισυ του 1^{ου} αιώνα μΧ.

Η πιο κοινή λοιπόν ερμηνεία των περιγραφών της ανάστασης είναι: «Οι μαθητές εφηύραν το μήνυμα της ανάστασης για να δικαιολογήσουν τους εαυτούς τους και να αποφύγουν το στιγματισμό τους ως οπαδοί ενός αποτυχημένου αρχηγού». Γι' αυτόν το λόγο εξαφάνισαν το πτώμα αφήνοντας τον τάφο άδειο.

Σε αντίθεση με το επιχείρημα αυτό πρέπει να υπολογίσει κανείς πως η σταύρωση του Ιησού σήμαινε για τους μαθητές το τέλος όλων των σχεδίων και των ελπίδων τους. Στην απελπισία τους, τράπηκαν σε φυγή (Μάρκος 14, 50), αρνήθηκαν ότι γνώριζαν τον Ιησού (Μάρκος 14, 72), κλείστηκαν μέσα από τον φόβο των Ιουδαίων (Ιωάννης 20, 19). Στη θεώρηση του άδειου τάφου, οι γυναίκες δεν ξέσπασαν σε θριαμβευτική αγαλλίαση του Πάσχα, αλλά σε φόβο και τρόμο

(Μάρκος 16, 8), οι γυναίκες ανέφεραν την ανακάλυψή τους στους μαθητές οι οποίοι αρχικά ούτε καν να τις πιστέψουν ήθελαν (Λουκάς 24, 11). Με έκπληξη οι μαθητές που είδαν τον άδειο τάφο, επέστρεψαν στα σπίτια τους (Ιωάννης 20, 10), και στο παλιό τους επάγγελμα (Ιωάννης 21). Όλες αυτές οι αντιδράσεις δείχνουν ότι οι μαθητές ούτε καν μπορούσαν να φανταστούν την ανάσταση.

Οι πρώτοι μάρτυρες του άδειου τάφου ήσαν γυναίκες των οποίων η μαρτυρία κατά τον ραβινικό ιουδαϊσμό θεωρείτο άκυρη. Μια στημένη ιστορία την εποχή εκείνη δεν θα γινόταν πιο πειστική με μια τέτοια αναφορά.

Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι οι μαθητές δεν κήρυξαν το μήνυμά τους σε μια απομακρυσμένη επαρχία, αλλά στην ίδια την Ιερουσαλήμ. Μόνο με μεγάλη δυσκολία θα μπορούσαν να «πουλήσουν» στους συνανθρώπους τους θρύλους, επειδή το κοινό εκεί είχε βιώσει τον Ιησού πριν από λίγες εβδομάδες (Πράξεις 2, 22 «... Αυτά τα ξέρετε εσείς οι ίδιοι πολύ καλά.»). Επιπλέον, η διακήρυξη τους αυτή ανταποκρίθηκε με γελοιοποίηση, νέα εχθρότητα και διωγμό. Πολλοί από τους πρώτους χριστιανούς πλήρωσαν με τη ζωή τους την μαρτυρία τους για την ανάσταση του Ιησού Χριστού. Για μια ψεύτικη ιστορία πόσοι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να πεθάνουν; Πρέπει να υπήρξε κάτι εντελώς έξω από τα συνηθισμένα για να ξεσηκώσει τη ζωή των μαθητών, έτσι ώστε οι άλλοτε φοβισμένοι και γεμάτοι αμφιβολίες ψαράδες να κηρύττουν μέχρι το τέλος της ζωής τους άφοβα την ανάσταση του Ιησού στους ακροατές τους και να τους προσκαλούν να πιστέψουν σ' Αυτόν (βλ. Πράξεις).

β) Εμφανίσεις του Αναστημένου

Ο πιο σημαντική απόδειξη για την ανάσταση του Χριστού βρίσκεται στην πρώτη επιστολή του Παύλου στους Κορίνθιους (Α' Κορινθίους 15, 3-8). Η επιστολή γράφτηκε το 54-57 μΧ. Γράφτηκε δηλαδή περίπου 20 χρόνια μετά τα γεγονότα της Ιερουσαλήμ. Ο Παύλος καλεί μάρτυρες του Αναστημένου, εν μέρει και ονομαστικά. Κατονομάζει τους παραλήπτες και δηλώνει ότι οι περισσότεροι μάρτυρες ακόμη ζουν. Πιστεύει δηλαδή ακράδαντα ότι οι δηλώσεις του αντέχουν κάθε εξέταση για επιβεβαίωση, γιατί είναι αναμενόμενο πως κάποιιοι αμφιβάλλοντες Κορίνθιοι θα έκαναν χρήση αυτού του δικαιώματος τους να τις ερευνήσουν.

Ο ίδιος ο Παύλος έζησε περίπου τρία χρόνια μετά την μεταβολή του (33 ή 35 μΧ) στην Ιερουσαλήμ. Εδώ μίλησε τουλάχιστον με δύο μάρτυρες της αναστασης, τον Πέτρο και τον Ιάκωβο (Γαλ. 1, 18 ε.). Μια λίστα μαρτύρων της αναστασης (Α' Κορινθίους 15, 5) πρέπει πιθανότατα να είχε ήδη λάβει (Α' Κορινθίους 15, 3-5) κατά την επίσκεψή του στην Ιερουσαλήμ. Εδώ πρέπει να υπήρχε διαθέσιμη η παλαιότερη γνωστή και γραπτή αναφορά για την ανάσταση. Επομένως, λίγα χρόνια μετά το θάνατο του Ιησού (σταυρώθηκε το 30 ή 33 μΧ) στην

Ιερουσαλήμ, πρέπει να υπήρχε σταθερή διακήρυξη της Ανάστασης με ονομασία μαρτύρων.

Η εμφάνιση του Ιησού σε ανθρώπους συνέβη σε διαφορετικές τοποθεσίες και σε διαφορετικές χρονικές στιγμές (βλ. Ευαγγέλια, Πράξεις). Ο Ιησούς δεν είχε εμφανιστεί μόνο, αλλά και ακουστεί, ακόμα και αγγιχτεί και μετά από όλα αυτά άνθρωποι άλλαξαν ριζικά, ακόμα και διώκτες χριστιανών μετατράπηκαν σε ένθερμους υποστηρικτές του (όπως ο Παύλος, Πράξεις 9).

Εάν οι μάρτυρες που ο Παύλος αναφέρει δεν είδαν τον αναστημένο Χριστό, πρέπει κανείς να υποθέσει ότι περίπου 500 άτομα είχαν πέσει θύματα ψευδαίσθησης του ιδίου περιεχομένου. Εκτός από τον απίθανα μεγάλο αυτό αριθμό από αυτόπτες μάρτυρες, οφείλει κανείς να αναζητήσει εναλλακτική εξήγηση του γεγονότος του άδειου τάφου.

Η Ανάσταση του Ιησού - ιστορικό γεγονός χωρίς αναλογία

Η ανάσταση του Ιησού είναι, όσον αφορά τις μεθόδους της ιστορικής έρευνας, τουλάχιστον τόσο καλά εμπεριστατωμένη όσο τα περισσότερα από τα γεγονότα της αρχαιότητας που σήμερα θεωρούμε αυτονόητο μέρος της ιστορίας μας. Αν αμερόληπτα εξετάσει κανείς τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία, αυτά μιλούν με μεγάλη πιθανότητα για την ιστορικότητα της ανάστασης του Ιησού, υπό την προϋπόθεση πως οι ιστορικοί θεωρούν την ανάσταση ως πιθανή κατηγορία.

Σε πολλές περιπτώσεις, προβάλλεται η ένσταση ότι η ανάσταση δεν είναι εφικτή, επειδή δεν υπάρχει γνωστό ανάλογο παράδειγμα από την ιστορία και την ιατρική, οπότε, κατά συνέπεια, αυτή βρίσκεται σε αντίθεση με την ανθρώπινη εμπειρία.

Η αναλογία ως αποδεικτικό στοιχείο, όπως χρησιμοποιείται στις φυσικές επιστήμες με την έννοια του φυσικού νόμου, βασίζεται στη δυνατότητα αναπαγωγής μιας κατάστασης.

Ωστόσο, η απαίτηση αυτή είναι αντίθετη με την εμπειρία της μοναδικότητας της ιστορίας. Η ιστορία είναι μια ανοιχτή διαδικασία στην οποία τίποτα δεν επαναλαμβάνεται ακριβώς το ίδιο (σε μια επαναλαμβανόμενη αγωγή δηλαδή υπάρχει ήδη το προηγούμενο.) Κάθε περίπτωση είναι μοναδική, μια ειδική εκδήλωση, η οποία διαφέρει κατ' αρχήν από οποιοδήποτε άλλο γεγονός. Έτσι, η αναλογία αποδεικτικών στοιχείων μπορεί να συλλάβει μόνο το τυπικά κοινό στις διαφορετικές καταστάσεις, αγνοώντας τις ιδιαιτερότητες των γεγονότων. Η αναλυτική παρουσίαση της μεμονωμένης περίπτωσης καθεαυτής δεν είναι δυνατή με την μέθοδο αυτή.

Με έναν τέτοιο περιορισμό στη διαδικασία αναλογικής αποδεικτικής, η ένσταση πως η ανάσταση του Ιησού Χριστού δεν θα μπορούσε να είναι ιστορικό γε-

γονός επειδή δεν υπάρχουν ανάλογα παραδείγματα στην ιστορία, γίνεται περιττή. Αν τώρα κανείς θεωρεί το Θεό ως στοιχείο που ενδέχεται να επιδρά στην ιστορία, τότε αυτό το στοιχείο ξεπερνά την εμπειρία μας και κάθε φαντασία, και τότε δεν υπάρχει ασφάλεια κατά των θαυμάτων και της αποκάλυψης του Θεού (C. S. Lewis).

Συνέπειες της Ανάστασης

Με τη βοήθεια της ιστορικής έρευνας μπορεί να καταλήξει κανείς στο συμπέρασμα ότι κατά το έτος 31 μΧ, έλαβε χώρα ανάμεσα στον μέλλοντα Ρωμαίο αυτοκράτορα Αύγουστο και τον Μάρκο Αντώνιο η ναυμαχία του Ακτίου. Το να αποδεχτεί κανείς αυτό ως γεγονός δεν είναι δύσκολο. Οι λεπτομέρειες απασχολούν τις επιστημονικές συζητήσεις και τα επιστημονικά περιοδικά.

Με την ίδια ιστορική μεθοδολογία όμως μπορεί να προσδιοριστεί ότι το 30 ή 33 μΧ, στην Ιερουσαλήμ, ο Ιησούς Χριστός αναστήθηκε από τους νεκρούς. Το γεγονός της Ανάστασης όμως προκαλεί. Δεν είναι καθόλου ασήμαντο επειδή αφορά και τη δική μου τη ζωή. Απαιτεί την τοποθέτησή μου. Πώς αισθάνομαι για την προσφορά αυτή του Ιησού και αν υποστηρίζω ότι μόνο εκείνος μπορεί να απαντήσει στα ερωτήματά μου σχετικά με το θάνατο και αν υπάρχει ελπίδα μετά; Ο ίδιος λέει: «Εγώ είμαι η οδός, η αλήθεια και η ζωή» (Ιωάννης 14, 6).

Η Καινή Διαθήκη μαρτυρεί ότι ο Ιησούς Χριστός αναστήθηκε από τους νεκρούς. Είναι συνεπώς λογικό να ζει κανείς για χάρη του. Η ζωή αποκτά νόημα επειδή δεν είναι εκτεθειμένη στην ματαιότητα και τον μηδενισμό. Η ελπίδα που Εκείνος δίνει ξεπερνάει το θάνατο.

Εκείνος που συνομιλεί με τον Ιησού ως Αναστημένο (στην προσευχή) και του αναθέτει τη ζωή του με κάθε της αποτυχία, λαμβάνει συγχώρεση και βοήθεια. Σύμφωνα με τα λόγια της Αγίας Γραφής, με την προσευχή και την συναστροφή με ανθρώπους που γνωρίζουν τον Ιησού και τον ακολουθούν, αυτή η σχέση βαθιάίνει. Υπό τη διεύθυνση του Ιησού η ζωή αποκτά μια νέα προοπτική: «(Ο Ιησούς Χριστός) πέθανε για χάρη όλων, κι αυτό σημαίνει ότι όσοι ζουν δεν μπορούν πια να ζουν για τον εαυτό τους, αλλά για 'κείνον που πέθανε και αναστήθηκε γι' αυτούς» (Β' Κορινθίους 5, 15).

Ο Jürgen Spiess γεννήθηκε στο Dillenburg της Γερμανίας το 1949. Σπούδασε Ιστορία στο Giessen και απέκτησε το 1975 διδακτορικό στην Αρχαία Ιστορία από το Πανεπιστήμιο του Μονάχου. Εργάστηκε ως γραμματέας της Ιεραποστολής Φοιτητών στη Γερμανία (SMD) και είναι ο ιδρυτής του «[Ινστιτούτου Πίστης και Επιστήμης](#)».